

Napló

1983. május 23.

A május 20-i És-ben E. Fehér Szekfűről: „... nem tett mást mint a Thaly Kálmán-féle romantikus nacionalizmus ellenében adatokkal bizonyította Rákóczi reálpolitikus voltát.”

A szerző ösügye ez, de már úgy elhasználta, hogy közben át is alakította. Szekfű könyvének lényege, ha egyetlen mondatba kellene sűríteni, épp el-
lenkezője annak, amit róla E. F. P. ír. Rákóczi – „szegény fejedelem” mindig légváratat ácsolt, irreális ábrándokat kergetett. S mikor könyvében Sz. mentegette, maga sem beszélt arról, hogy a „reálpolitikust” ábrázolta, hanem azt írta „szobor helyett élő embert akart ábrázolni.”

A nagy „érdeme” persze a 41 utáni szerep-vállalás, a moszkvai követség. Idézi Szekfű jelentését: árt Mo.-nak Mindszenty, aki más orientációt szorgalmaz. Mily kínos: a Habsburg- ... azonos történésze feljelenti neveltjét. Stílusosabb lett volna, ha marad a cédulái közt.

*

Meghalt Illyés. A Tiszatáj is búcsúztatta – természetesen. Némi késéssel a nyomdai átfutás lassúsága miatt. Tehát a 6-os számban. Csoóri, én, Annus, Czine, Pálfy P., Ilia. – Valamennyiőnk írásában jelen van a „fejedelem” metafora.

Faragó az És egy júniusi számában meg is ró bennünket: „éretlenek” vagyunk, Illyés se örülne ennek, hiszen köztársasági volt. Pálfy P. ingerelhetette, aki a méltatlan ellenfelekre is célzott. Ezt bizony okkal vehette magára Vilmosunk. Illyés miatta szakított az És-sel.

Annus írja: nekünk sem tetszett az, ahogy az És gyászolta Illyést, de elviseltük.

Igen: a gyász természete ilyen: nem tűri a kisszerű ingereket. Devalválja az irritáló tényeket, tehát megbénítja, elnémítja a vitakedvet.

De azért nem fogom elhallgatni, hogy:

1.) A „fejedelem” kitől ered: Németh-Bernáth A.-K. F., de maga Illyés is „száműzött fejedelemúrnak” képzelte magát. Vö. Vas Weöresről, a Koszt. Tóth A.-ról.

2.) Miért tetszik nekünk ez a metafora?

3.) S persze ne higgye Vilmos, hogy amit az És nem közöl az nem is létezik.

1983. július 12.

Zajlanak a Sanyi körüli zűrök. Köpeczi behívatta az elnökséget (még jún. végén) s közölte, hogy Csoórit a Duray-könyv elé írott bevezetőjéért megbüntetik.

1.) Hivatalos küldöttként külföldre nem mehet.

2.) Úrásai politikai vonatkozásait éberebb szigorral bírálják el a szerkesztők.

A Tiszatájnak három Csoóri-próza közlését meg is tiltották. Szeptemberben jöhetnek. Jóska erről írott levele 7 napig jött Szegedről. A francia Alpok egyik 1000 méter fölötti telepére Sárayhoz 4 nap alatt ért el a levelem. Már fel is hívta Julit.

Csurka levelet írt Hubaynak, s abban bejelentette: ami ebben az ügyben a Minisztériumban lezajlott, az sértés, megszegyenítés, ezért lemond az elnökségi tagságáról s kilép a szövetségből is.

Tegnap (júl. 11.) találkoztunk, s abban maradtunk, hogy ne fogadja el Cs. kilépését az elnökség.

Többen javasolják Sanyinak, hogy találkoznia kellene a nagy Pártfogónkkal. Amit Bíró Z.-val csináltak, ezt lehetetlenné teszi. Különben is: miért?

1983. október 9. Vasárnap.

Fáradtan jöttem meg Szentendréről, eszembe sem volt Batára gondolni. Szerepe a Hajdu-cikk közlésével s azzal, hogy a Választmány előtt vállalta, világossá lett azok számára is, akik eddig nem ismerték. Ahogy én őt ismerem, eme szerkesztői tettének visszhangja eléggé igénybe veheti amúgyis labilis lelkét. Azt lehetne feltételezni: nagyon várja a kedélyek elcsitulását, hiszen abban a reményben ült a húsosfazék mellé, hogy kisebb zűröktől eltekintve elzabálgat 1–2 évtizedig.

Ehhez képest meglepetés, hogy a mai Népszabadságban *Olvasás közben*: c. rovatában szétmázolja a csúnyaságot. „Pótcselekvés”, ami az irodalmi életben zajlik, a tények nem indokolják, különben is van aki intézze a gondokat. Egy mondata a Krónika sikerét is a tárgyalt betegségről részéként említi. Nem kétséges, a Csoóri-ügy következményei miatt „szállt síkra”. A „munka” érdekében. Láthatóan a Tandori-szerű költő („Egy talált tárgy”) után áhítózik, aki nem okoz gondot. A zabáláshoz szükséges nyugalom hiányát panaszolja. Ez volna a kellemes munkamegosztás: szerkeszteni egy lapot, melyet a *gondok* megoldása miatt hoztak létre, s kiiktatni a gondokat. Ennél Nemes György is jobberkölcű szerkesztő volt. Tényleg panaszosan és elvontan. Többes szám első személyben minősíti felesleges izgékonyágnak azt, amit Csoóri művel, mintha magára is érvényesnek ismerné be. Ez a régi gyávasága, de álcájában már marcangol, denunciál. A joviális Bata harcias lett, a zsoldos döf, pedig nem ezért szegődött. Talán az a váratlan helyzet, hogy olyan porondra került, ahol vér folyik, vadította meg?

Annyi bizonyos: eszébe sem jut, mit írt Csoóri az elmúlt öt év során, s mire vitte ő ez alatt. (Saját tehetségéhez mérten is.)

Csoóri: „Karizmatikus személyiség”, akinek „imázsán” sokan munkálkodnak.

Okt. 13-án vitattuk meg a Szövetségben Alföldy és Lengyel B. tanulmánykötetét. Utána Nemes Nagy Ágnes gratulált: nagyon okos volt és

rokonszenves. Örültem, mert eléggé megtépdestük a Balázs taréját. Igaz, a „Között” elemzése elsődrendű, s ez kifejeződött a szövegemben.

Okt. 14-én hívott Knopp A. a Pártközpontból. Nem voltam benn az Int.-ben, aztán Győrbe, majd Miskolcra mentem, a hét végén Szentendrére, így itthon sem találtak. Még a Választmányi ülés után említette, hogy beszélgetnünk kellene, készséggel – így én, s ebből lett.

A Gellért sörözőjében találkoztunk 25-én 18 órakor. Nem igen terveztem el, hogy mit mondjak, így azzal mentem, hogy majd meglátom. A beszélgetésnek nem is volt kivehető iránya, csak csomópontjait vélem rögzíthetőnek. Egyik természetesen a Csoóri-ügy, a másik a Fijak, pontosabban, a JAK. Különben sok minden szóba került.

A teljes beszélgetést nem tudnám felidézni (noha tegnapelőtt történt), de nem is akarom, csak a párbeszéd egy-egy mozzanatát írom ide.

Ó: A helyzet elég rossz, a Szabad Európa pedig rendszeresen szítja az indulatokat.

Én: Igen, most nagyon érzékenyen követi irodalmunk eseményeit.

Ó: Most a JAK üléseinek anyagát sugározza. Azelőtt Csoóriról. Le kellene Sanyinak állítani. Nagyon kiborult az Elnökségin, nem tudom mennyi a reális alapja s mennyiben a stressz következménye. Elmondta, mi van a Lezsák levélben, s mi az igazság Lakitelek körül. S hogy ő a megyei pártvezetők színe előtt világosan elmondta, hogy Cs. nincs kitiltva sehonnan.

Én: Hogy gondolod a Sz. E. leállítását?

Ó: Üzenjen Borbándinak.

Én: Nem hiszem, hogy ez lehetséges. Azt el tudom képzelni, hogy ha volna egy lap, amelyben rendszeresen jelen lehetne, hát találna apropót, olyat, amelyből természetesen és hitelesen bonthatná ki a véleményét, s jelölhetné ki a határait. (Itt sok meddő beszéd jött a lapról.) Persze e pillanatban még így sem lehetséges. Ilyen kampány közben.

Ó: Mi semmi deklarációt nem kívánunk.

Én: Mi pedig elhatároztuk, hogy a Hajdú indította háborút a magunk részéről most abbahagyjuk. A cikk Csoórinak nem ártott, olyan közönséges és primitív, hogy csak növelte S. körül a rokonszenvet. A Hajdú-cikk közlése teljes öngól. Úró nem akadt?

Ó: Akadt.

Én: Gyurkóról, Sükösről tudunk is. Királyt is kértétek. Ezt választótatók, mert Moszkvában prezentálni kellett.

Ó: Szó se volt erről M.-ban. Csak a rakétákról volt szó.

Én: Igen? (Tűnődve.)

Reményeibe ugyan beletaposott, de az majd újra kihajthat. S. így is gondolja ezt, – de a Népszabadság nem tud megállni.

Ó: Asperjánra gondolsz? Ha tudnád mit húztam ki belőle!

Én: Inkább a Bata cikkére: *Olvasás közben* persze nem olvas semmit, már régóta nincs ilyesmire ideje, csak azt fejtegeti, hogy némely írók csendes munkálkodás helyett pótcselekvéssel tartják izgalomban magukat s az irodalmat. – Ez is a Választmányban már szóvatett süllyedés példája. Illyés, Fekete Gyula, Csoóri miközben az irodalmon túli ügyeket felvállalták szépíróként is igen jól tartották a színvonalukat, sőt Csoóri az utolsó 10 évben nőtt igazán jelentős költővé.

Itt került szóba, hogy Csoórinak éppen nem a harc a lételeme, békére hajló természet, de nem zárkózhat be a gyötrelmek előtt. Illyés 80 évesen is óráig hallgatta Kányádit. Sándor meg védtelenebb.

Ó: Én nem Csoórirra értettem Bata szavait. Ti elfogultak vagytok Batával.

Én: Két, három írás összefüggései után az ilyen kérdőjelek egzakt pontossággal kiiktathatók. De különben sem Bata a fontos, hanem a Népszabadság, melyre a funkcionáriusok országszerte, mint mértékadó fórumra figyelnek.

Ó: Nekem sok vitám van Rényeivel. Most elárulok egy friss hírt: Pándi elmegy a Kiritkától, s átveszi a Népszabadság két rovata felett a felügyeletet. Igaz, ezt sem beszéltük meg az elnökséggel.

Én: Ez nem is igen érdekli az elnökséget. A Kritika legyen olyan, amilyen. S lehessen olyan, amilyen a Tiszatáj, a Jelenkor stb. is. A mostaninál csak jobbat csinálhat.

Ó: Vele sem voltál igazságos, mikor a fiatalok elpártolásáról beszéltél.

Én: Miért?

Ó: Szilágyi nem is tartozott a vonzaskörébe.

Én: Úgy is áll a lényeg: ő ad állást, állásokat, Kossuth díjat, fórumokat, mégis elhagyják a tehetséges fiatalok, Csoórihoz pedig ragaszkodnak. Ezen azért el kellene gondolkodni.

Ó: Nem ad Kossuth díjat. S Csoórit Aczél is érdemesnek tartja a Kossuth díjra. De legutóbb is aláírta azt a tiltakozást.

Én: Csoóri díj miatt sosem emelt szót. Legutóbb is csak legyintett, még azt sem mondta, hogy egyétek meg, amit én biztos mondtam volna.

Ó: Aczél szereti a Csoóri verseit.

Én: Erre érdemesek is.

Ó: Tudom, hogy ti nem szeretitek Aczélt.

Én: Ez pontatlan. A politikában a cselekvés az érzelmek forrása: amikor az értékek mellett állt, többen szerették.

Ó: Nézd, mikor A. miniszterelnök-helyettes lett, törés állt be. Akkor szakadt el a művészi élettől, s most ez is kedvezőtlenül hat. De találkoznotok kellene.

Én: Nézd, én nem vagyok az amerikai nagykövet. Ha A. Gy. úgy ítéli meg, hogy a politika tényleges intézkedéseket tud hozni, s erről beszélnie velünk érdemes, az csak megtisztel bennünket. Különben ő is meddőnek érezné, mi is. Erről volt már gondolatváltás. (Ezt látható élénkséggel hallgatta.)

Ó: Mi nagyon is akarjuk, hogy konstruktív módon haladjuk meg a mostani állapotot.

Én: Most úgy látom, a politika nem akar vagy nem tud kezdeményezni. Hogy miért, nem tudom megítélni, de az biztos, hogy nagyon elmérgesedett a helyzet. Hiába határozzuk el magunk a békességre, valami megszegyenítő gesztus mindig közbejön, most pl. a Mozgó Világ szerkesztőjének a kinevezése, s a vita erről az elnökségben.

Ó: (Itt hosszasan elmondta az előzetes konzultációk nehézségét, a szerkesztőség viselkedését.)

Én: Visszatértem a lényegre: úgy érzem, az idő alkalmatlan arra, hogy valami értelmes és jó kezdődhessen. A világ is tébolyra hajlik. Fel kellene függeszteni a vitákat, kivált a rágalmazási kampányt, s mi is gondolkodunk

saját ügyeinkről, s a jövő év elején – ha élünk – újrakezdhetjük az eszmecserét. Ha nem égnék el a maradék pallók. Ezekre vigyázni kellene.

Ó: Ez helyes, de a JAK most kezdett szolidaritási kampányt az egyetemeken.

Én: Erről nem tudok, s persze becses nekünk a JAK, de új kampányokhoz nekem – személy szerint – nincs sok kedvem.

Ó: De Csoóri azt mondta: most kell verni a vasat, mert a 84-es világtalálkozó miatt a politika úgysem durvulhat el.

Én: Meg lehetne spórolni az ilyen „visszmondásokat”, de nemcsak a madridi ajánlásról van szó. Szerintem ez a politika, önmaga becsvágyával kerülne szembe, ha a szankciók nyelvére térne rá. A politikusnak is becses – gondolom – ami jó benne, de most nem tudható, miért cselekszik ez ellen, ezért javallom, hogy fel kellene függeszteni a vitát.

Ó: Bush alelnök nyilatkozik, hogy két nagy élménye volt Mo.-n: találkozósa Aczél Gy.-gyel, s a másként gondolkodók jeles képviselőjével, Csoóri S.-ral. Azt hiszed, a versei miatt kérdezte meg Aczélt: nem sérti, hogy most Cs. S.-ral fog találkozni?

Én: Bush nem tudhatja, hogy a „másként gondolkodók” formulát nálunk kik foglalták le. S az igaz, hogy nem ismerheti Csoóri verseit, de a tényt, amit magyar tanácsadói arcán e versek kigyújtanak, láthatja. S ez általában így szokott történni.

Ó: De Haraszti Miklóssal egy platformra kerülni!

Én: Erre azt mondta Csoóri Aczélnek: Maga meg E. Fehérrel van szövetségben.

Ó: E. Fehért én nem egészen úgy ítélem meg, mint Ti.

Én: Én már nem gondolkodom róla.

A szomszéd-magyarok ügyére többször visszatértünk. Ó nemrég járt Erdélyben.

Ó: Titokként mondta: a napokban Balogh Edgár azt kérte, üzente, hogy szakítsuk meg a diplomáciai kapcsolatot.

Én: Egyszer tényleg meg kellene kísérelni egy jól átgondolt, minden vád fölé helyezhető nyílt felszólalást.

Ó: Hol?

Én: Pl. a Varsói Szerz. ülésén. A négy vezető, ha ebben egyetértene, (Kádár, Németh K., Aczél, Lázár) nagy baj nem származhatna belőle.

Ó: Kádár dönt csak. Tudod mit? – kivár hosszan – ez a vezetés nem fogja megkísérelni. (Vehettem bizalmas közlésnek, de ha ő ismerteti valahol, hát mákszemnyi él teljesen más értelmet adhat neki.)

Én: (de nem biztos, hogy ebben az összefüggésben) Azt mondja Tóth D., hogy neki is fáj az erdélyi magyarok sorsa, Te is ezt mondd, feljebb is ezt mondják. Én meg azt mondom *nem ugyanúgy*.

(Rámnéz megütközve.)

Folytatnám. Kosztolányinak sem fáj úgy, mint Adynak, Babits is másként élte át, mint Juhász Gyula. S ez természetes. Van, akinek a jogérzetét, a felelősségét érinti, másra meg úgy tör, mint a fuldoklás. És annyi változatban a gyötirelem, ahogy József Attila versében a kisgyerek sír. S nem azt kell vitatni, hogy melyik a hiteles, a hasznos, hanem valamennyit úgy kell tekinteni, mint a nemzet egy *szervét*. S nagy veszteség éri a szervezetet, ha

egy fontos szervét megbénítják. Csoóri nem vette volna rossz néven, ha a politika egy tömör kommunikációban elhatárolja magát. – Tudom, hogy a szomszédok az ilyen szereposztást nem tudják elképzelni, de hozzá kellene szokniuk.

Ó: Duray ügyében is közbenjárt a politika. Újabbán is. Husák azt mondta: ha D. cseh vagy szlovák volna, rég börtönben lenne.

Én: Csau fordítva csinálja.

(Ismét Csoóri)

Ó: Adjon be kérvényt Köpeczinek a törlesztés felfüggesztése végett.

(Elmesélte a Mészöly ügyet is hosszasan. A Tiszatájáról zajlott szegedi vitát, hogy ő megmondta Komócsinnak is, hogy Andrásyék mellőzése nem vétség, s hogy N. Gazsit mért nem engedték be.)

Ó: Kitértünk a Magvető-ügyre. Túloztam, mikor „apanázás”-ról beszéltem. Életmű szerződéseket kötött Kardos. S bizony nagy összegekről van szó, de nem Hernádi vagy Gyurkó áll az élen, hanem Tandori, s bizony Csoóri is nagy összegeket kapott.

Én: Mert épp most került sor a gyűjteményes kötetekre.

Ó: Voltak kisebb szabálytalanságok. Pl. támogatásra szánt pénzből kapott? Elfelejtettem, hogy ki. Pedig az Úrószöv.-hez intézett Kardos-levél is ebben az összefüggésben került szóba. – Azt a benyomást keltette, hogy Kardost sem imádja. Gyurkót a színház ügyben is védte: nem igaz, hogy Győr elutasította őket, s amit én a Közgyűlésen mondtam – milliókat költött el s rossz színházat csinált – úgy is felfogható, mintha elsikkasztotta volna.

Én: Nem, csak elprédálta. De még ezt se mondom, ha ő nem provokál a folyóirat-kérvényünk egy mondatának lejáratásával.

Ó: A Bethlen-alapítványnak utána néz. – A Punk-vita s a folklór-vita, a Tavaszi fesztivál is sorra került: „A Moldvától New York-ig” ez volt a baj. Itt a Vízöntő iránti éberség és hosszadalmas eljárás is. Ismerte az ügyet, Rátkai Feri megbeszélte vele, hozzá fordult, de nem lehetett beavatkozni. Az útlevelet azonban majd visszakaphatják.

Este 10-kor jöttünk el. Hazahozott. A beszélgetés tónusa barátságos volt. Az arca nem sokat árult el, de azt nem titkolta, hogy legjobban a Sz. E. kampánya és a JAK izgatja. De izgalmának semmi jelét nem adta.

Én: A vezető politikusok azt hiszik: a Mozgó Világ és olvasói épp úgy kezelhetők, mint a mi nemzedékünk időnként. Pedig a sok merész mű, melynek megjelentetésére büszke a politika, elvégezte a maga nagy munkáját a gondolkodásban. Ezt Ti észlelitek, akik közvetlenül álltok velünk szemben.

Ó: Ez így van.

Én: Ezzel komolyabban kellene számolni. Út vissza csak csúnya lehetséges.

Ó: Hidd el, ez a politika nem akar magának bajokat, van elég.

Én: Az írók se izgékonyaságból nyugtalanok. Ezért kellene tisztultabb, nyugodtabb helyzetben visszatérnünk a függőben maradt kérdésekre.

Ebben maradtunk. Hogy ő mit gondol igazában s mit gondolok én, az egy másik feljegyzés tárgya lehetne. A társalgás barátságos volt, ő akadozva beszélt, én elég feszitelenül mondtam, amit ő valószínűleg tud, vagy tudhatna. Vigyáztunk, hogy ne sértsük egymást, ahogy ez ilyenkor lenni szokott. Azt

hiszem, ő eredménynek érzi, hogy felfüggesztjük a vitát. Én? – Én azt, hogy minden függőben maradt.

*

Nem Aczél Gy. moszkvai útja miatt közölték épp a Hajdú cikkét – mondta Knopp. – Sanyival ma beszéltem (X. 31.), s ő az És-ből tudja: hétfőn este Knopp hívta fel Faragót, hogy reggel megkapják a Dudás cikkét, s le kell hozni még ezen a héten. Faragó érvelt: a lap le van zárva, az egészet szét kellene dobni, lehozzák egy hét múlva. Knopp azonban ragaszkodott ahhoz, hogy a mostaniban közöljék.

*

1983. november 1.

A tévelygést hagyják csak a pártonkívüliekre.

Szembeötlő, hogy ez a megrovás elüt szokásos témitől. Előzményei ismeretesek: döntsék el (Kósa, Bíró Z., Mezei, Gáll Pista, Kulin) a párthoz tartoznak-e vagy...) Meglepő a készség, hogy Fekete, milyen szívesen végzi ezt az instruktori munkát: lám még a párttagoknál is jobban tudom, amit nekik kellene tudni. Ez a láz elhomályosítja jakobinus szemeit, úgy nem veszi észre, hogy álláspontja mennyire lefokozza a párttagokat, mennyire nem számol a „partizán” szerep lehetőségével, sőt a „demokratikus centralizmus”-sal sem, amely szerint a pártnak tükröznie kellene a társadalmi tendenciákat. Persze mutatis mutandis. Ezt megbízói sem gondolták végig.

1984. január 17.

Fodor Bandi! Mem értettem, miért emlegette Kormos is ironikus felhangokkal a Bandi sáfárkodásait. – Egyszer Rab Zsuzsa egy leszámolóan gonosz verset írt róla. Viszolyogva hallgattam, olvastam. Nem értettem, hogy lehet valakit így utálni, aki folyton a barátság, a kegyelet oltárai körül szorgoskodik. Még ábrázata, savanyú fintorai is inkább részvétet támasztottak bennem. Arra gondoltam: a színesebb, csillogóbb tehetségek nem becülik eléggé az ő szárazabb, sótlanabb szorgalmát. Túl ezen: ő is vonzalmat tanúsított irántam. A Futárpostáról írott bírálatom után, kapcsolatunk szorosabb lett, s a teljes őszinteség jegyében alakult. László születésnapja körül a rítusok egyik szerzője ő volt. Magunkhoz számítottuk. Ezért ostromoltuk többször is, hogy vállaljon szerepet: szerkesztést, főtítkárságot.

Ellenállt. Mindig arra hivatkozott, hogy a politika sokat kívánna tőle. Hogy a mi kívánságainkat is sokallhatja, ez fel sem merült, hiszen egyformán gondolkoztunk.

Közben Gyula mondogatta, hogy Bandi a titkársági üléseken általában hallgat. A legélesebb viták alatt is. A másik félhez nem áll, de ide sem. – A Radnóti felvételéről lezajlott szavazásnál nyíltan a másik oldallal szavazott. Puhítása közben folyamatossá lett, ezekre néha maga sejtelmes célzásokat tett.

Még 82 nyarán Kocsis Rózsánál a bor megoldotta a nyelvét, s furcsa módon Sanyira tett fullánkos kérdéseket. Persze nem közvetítettem, de megsejtetem, nem szereti Csoórit. Ettől még lehetünk szövetségesek – gondoltam –, s

elfelejtettem az egészet. Szilveszterkor (1982.) Ella néninél együtt énekeltük a zsoltárokat.

Ez a szilveszter, 83–84 fordulója azonban már nyíltan fellökte az ellenszenvet. Kardosról és Hernádiról vitakoztunk. Szemrehányást tett nekem, hogy a Magvető ponyva-támogató gazdálkodását azért tettem szóvá, hogy Hernádit sértsem. – Nem elsősorban ezért – így én – de bizony sokallom a táncot, amit H. a nagy pénz körül lejt. Sokat szűkölködött – így Vekerdi, Csoóri is sokat kapott – így Bandi. Aztán: nem furcsa, hogy Te szidod Kardost, Csoóri meg családi vizitet tesz nála. – Egy másik érve: Kérdezd meg Domokos Matyit, mi van a Szépirodalminál! Illés Endrét nem említed, mert kiadja a tanulmányaid. Továbbá: Hernádit e ház gazdája is becsülte. Beválasztották az elnökségbe is.

Miket mondtam? A Magvető kiadáspolitikája a Szépirodalmitól függetlenül is megítélhető, s eszembe sincs az utóbbit eszményíteni. – Hernádi írt hajdan jót is. Mert épp olyan jóhiszemű és hűséges, mint Te.

Érvelgettem, de arra, hogy Csoóri K.-nál vizitelt már nem szóltam, amúgy is nagyon kínosnak éreztem az egészet – szilveszterezni mentünk – kivált a Bandi ellenszenvét és indirekt érveit. Ennél okosabbnak képzelem ma is. De az már nem lepett meg, hogy velem vitázva folyton Sanyira tért. Szorongva írom meg: az irigység kisszerű gonoszságát elengedte a belső láncokról.

A vitából:

Bandi: Aczél legutóbb azt mondta: A tehetsége Csoórit ki fogja segíteni ebből a helyzetből. – Hát a politikát mi fogja „kisegíteni”. Csoóri erkölcsi és szellemi kondíciója ép.

De a „kisszerűség” azért fegyelmet is jelent. Egy kiscserkész, ha néha lazít, gyorsan rendbeszedi az ábrázatát.

Tegnap a bolgár nagykövet fogadásán ismét összetalálkoztunk. Miután a Levcssev fogadása körüli teendőket megbeszéltük, rátértünk a szilveszteri vitára. „Belebetegedtem” – így én. „Én is” – így ő. Ezt nem hittem, hogy bekövetkezhet. – Ő sem. – Legjobb lett volna előre szólnod: Hernádi barátod, róla ne civakodjunk. Elfogadnám ezt a kikötést.

Ettől elállt a szavam. Mert lehetetlen, hogy ne észlelte volna, hogy mikor a Csoóri békés jóhiszeműségét hülyeségnek neveztem, gorombasággal csak a méltatást ellenpontoztam. Hiszen akkor még azt is kifejtettem: ez a békére termett alkat nagy vonzerő, s olyan politikai hatalom, hogy nem irigylem ellenfeleit. De Bandi a maga szégyenét, hogy ellenszenvét elárulta, ebben a manőverben véli feloldhatónak. Mi volna, ha Csoóri nem ismerne eléggé, s olyan hiú lenne, mint Fodor!

Közben Papp Árpád is beleszólt a vitába. Ő a Bandi kaposvári óvodájának egyik növendéke. Azt fejtegette, hogy a politikai indulatokat a vers feszítő erejévé kellene alakítani, de Csoóri még nem döntötte el, hogy költő akar-e lenni, vagy népvezér. Elég ártatlanul magyarázta ezt az elhasznált marhaságot.

Bandi azonban arról informált, hogy most is kiállt Sanyiért. – Ez biztos jól fog neki esni. – Úgy én, minden irónia nélkül. – A belügyesek is azt mondták nemrég: „Maga a felelős azért, hogy Csoórral most mi lesz.”

Biztosítlak – így én – hogy többen vagytok ilyen felelősek. –

„Hallom, Hernádit már kihagytátok a lapból.” – Elkezdtém magyarázni,

hogy nem *alapítani* jöttünk össze, hanem annak megértésére, miért nem írunk új levelet, végül mégis írtunk, de hit nélkül, s értesíteni minden érdekeltet – gondoltuk – ráérünk, ha véletlenül komolyra fordulna az ügy. Domokos Matyihoz is csak másnap vitte el valaki.

Bandi: Csengey – tudom. Végül mégis csak Hernádi maradt ki. Ez azt jelenti, hogy ő nem kell?

Én: (türelmem fogytán) erről nem volt szó, de ha sorra kerül, én biztos, hogy ellene leszek.

Bandi: Olvasd el a „Kiáltás és kiáltás”-t.

Én: Elolvasom. Épp azóta rohad, kb. 20 éve, mióta ezt a regényt megírta. Szóba került Hubay is, hogy mindenki torkig van vele.

Bandi: A Te műved. Le is van írva hivatalosan.

Én: Nem kizárólag, de a büntudatom erős.

Bandi: Vas üzente: ha jelölik az elnökségbe, elfogadja.

Én: Tényleg? Másként gondoltuk.

Bandi: Tudom.

Én: De Vas ellen nem hadakozunk. Miért nem akar elnök lenni?

Bandi: (irónikusan) Megválasztatod?

Én: Bandikám! Ezt a szereposztást, amit rámrüházol, nem hagyhatom szó nélkül. Tudnod kell, hogy az arányérzékem jó, tudom a határaitam, a humorérzékem pedig a Tiednél is jobb, így a lehetőségeimről is elég józanon tudok gondolkodni.

Bandi: Na jó – erőltetett derűvel – menj vissza Mártához. (Sebestyén)

Közben említette: Hernádival arról értekeztek, hogy a „népi” vonal mennyire meggyengült. – Az irodalomtudományban máskor se volt erősebb. – Úgy én. – A költészetben most se gyöngébb, mint más vonalak. Nem kell minden hálottat nem létezőnek tekinteni. S Csoóri még él. – És nem kell a mi szakmánkat túlbecsülni.

Egyetértésfélén hümmögött.

1984. január 23. Hétfő 16 óra. Knoppal a Rd.-ban.

Én: No, mi jó történik a világban. Ó: Semmit nem tudnak, szabadságon voltam. A Közös Bizottság ülésére jöttem fel Baranyából.

Én: Azért kár volt.

Ó: Hogyhogy?

Én: Senki sem veszi már komolyan.

Ó: ?

Én: Semmit nem tudott elintézni, s létének nem sok értelme van. Sőt már a Választmány működését is nagy kétség övezi. Hubay mondta, hogy könnyen megeshet, hogy bizalmatlansági indítványt terjesztenek a közgyűlés elé. –

Ó: (Rosszkedvvel hallgat.)

Én: A lap-kérést megújítottuk, talán tudod, s Aczél azt üzente, hogy egy hónap múlva tud válaszolni.

Ó: Igen. Velem üzente.

Én: Ja, persze, én is így tudom Gyulától. Hogy világos legyen, miért tettük, elmondom. Mi azért mentünk el Levendélhez, ahol ott volt Donáth, Hanák P., Mészöly, Für L., Fekete Gy.

Ó: Mészöly is? Az ő nevét nem láttam.

Én: Pedig aláírta. Tehát ezért, hogy megmagyarázzunk, mért nincs értelme újabb levélnek. Ha a politika biztató jelt akar adni, erre sok lehetősége van, egy sor függő ügy van előtte. Pl. a Bethlen alapítvány, a Csoóri elleni kampány, a folyóirat - kérvény. Nincs új ürügy, ok, ami miatt levelet kellene írni. Aczél karácsonyi cikke békés hangú, s nem vállalhatjuk ilyen helyzetben a némaság felelősségét. A remény nem töltött el bennünket, de engedtünk, s a többi kétkedővel együtt aláírtuk a levelet.

Ami a helyzet megítélését illeti, arról is el kell mondanom, hogy a múlt év végén, mikor beszélgettünk, s ajánlottam, hogy függesszük fel a vitákat, ennek az is oka volt, hogy elég pontos képem volt a gazdasági helyzetről. Tudtam, hogy kritikus ponthoz közeledünk, s ilyen feszült légkörben ingerelni a politikát nem tanácsos. Várjuk meg, amíg tisztább pontra érünk.

Ó: (A diagnózis pontossága láthatóan meglepte.) Honnan tudta ezeket?

Én: Folyóiratokból s közgazdászoktól. De tudta ezt más is, aki ad magára.

Én: A szükséges lépések (áremelkedés, kölcsönfelvétel) megtörténtek, de tudjuk, hogy a társadalmi felelősség erősödése nélkül ebből a helyzetből kivergődni nem lehet. A lengyel és a román esély itt sincs messze.

Ó: Sokkal messzebb van, mint gondolod.

Én: Jó, bár így lenne. Engem az egészből az érint, hogy *hasadásos* állapotban vagyunk. Az ország a mienk is, érezzük, hogy valamit tenni kellene, de azt is, hogy Ésszerű fórumokon ez akkor is lehetetlen, ha netán lehozzák. Rossz kontextusban a jó is veszít hatékonyságából.

Ó: Amit akartok, az nem lehetetlen, de a biztosítékok hiányoznak. Ez a lap is csak a kialakult normák szerint működhet.

Én: Igen. Erről megírtuk Köpeczinek, hogy tiszteljük, de alakítani is szeretnénk a normákat.

Ó: (Ingerülten.) Amit Csoóri csinált nem (erre vall) ezt igazolja: illegális dolgai, kapcsolata a szamizdattal, a Duray-bevezető, Amerikában.

Én: Nincs ellentétben az életművel, s ha itthon történt volna valami, nem kényszerül külföldön előadni a gondjait. Még szerencséje is a politikának, hogy nem itthon jelent meg.

Ó: (Ingerülten.) Engedd meg, hogy a politika maga döntse el, mi a szerencséje.

Én: Megismételhetem, s meg is magyarázhatom, mért lett volna egyszerűbb a politikának mosni a kezét. – Annyit Csoóri is zokszó nélkül elviselt volna. De a Hajdu cikk – Aczél is azt mondta róla Csurbának, hogy „az a szemét Hajdu cikk”.

Ó: (Igen ingerült lett, de fegyelmezte magát.) Az nem egészen úgy lehetett. (Később.) De én mondtam neked legutóbb, hogy nem volt itthon. De nem ez a lényeg, hanem az, hogy ez politikai kérdés. Ti azt hiszitek, hogy egyedül Aczélon múlik, hogy valami legyen vagy ne legyen.

Én: Igen, tényleg ilyesformán gondoljuk.

Ó: Ez pedig általánosabb politikai kérdés. Egy ilyen tervet a PB elé kell vinni. El kell fogadtatni. S amit Csoóri írt, azt szétküldtük a megyéknek. S most erre fogunk gondolni, s nem az életműre. Értsd meg, Csoóri nagy teherterhelésben ebben az ügyben.

Én: Már pedig nélküle nem megy. S nem is nagyon kell nekünk ez a lap: vele a politika felelősségéből is át kell vállalnunk.

Ó: Mondom, a lap lehetséges, de konkrétabb terv kellene. Ki csinálja meg?

Én: Talán Domokos Matyi. Keresd meg őt. Bár a *folyó*-irat attól igazi, hogy mindig az időszerű kérdésekre figyel. Jobb garanciát eddigi műveinknél kár keresni.

Ó: Kellene egy párttag. (Csönd.)

Én: Az lehetséges. Ha komolyra fordul, majd megnevezzük. Kár, hogy Gáll Pista már nem él. – Tudom felmerült az aggály: a szerkesztő csak strómann, ami báb-ot jelent. Ez furcsa feltételezés.

Ó: A Csoóri lapja lenne.

Én: Mikor Matyit megkértük, számoltunk azzal, hogy ő az aki. Illyésnek eszébe se jutott, hogy ő fogja irányítani. Erre Csoóri sem gondol. Nekünk elég, hogy ismerjük, M. észjárását, szellemét. Mi nem vagyunk párt, és senkitől sem kívánunk pártszerű hűséget. És szerkeszteni sem akarunk. –

*

Nem folytatom, mert unom. Mi került még szóba? A Tavaszi Fesztivál programjából kihúzott műsorok. – A Bethlen-alapítvány. Ez is lehetséges, sőt ez még inkább: „meg fogjuk csinálni.” Ki lehetne a kuratórium tagja. A Szabó G. nevével állt meg. Ajánlottam: én kimaradhatok.

Ismét Csoóri illegális tettei. – De mennyit elhárít! Úgy én. Ingerült vagy most – így ő. Lassan békésebb tónusba fáradtunk. Megmagyarázhatta volna egy európai lapnak, hogy mi is volt. – Semmi akadálya – mondta sértetten.

Hernádi, Gyurkó. Utóbbit becsüli, főleg az új regényét. Rossz a légkör, a személyeskedő sértegetések. – Igen – így én – én sajnálom, hogy engem is beleheccelt előbb Gyurkó, utóbb Hernádi. De a testvériséget én komolyan veszem, s ő Nagy Gazsit vádolta demagógiával. (A Csoóri ügyben előterjesztett javaslata miatt.) Különben felőlem írhatunk ponyvát. De kár ennyit tenni rájuk.

Békességet színlelve elváltunk. Nem vacsorázott. Tudta, hogy én leszek a házigazda.

1984. február 23.

Tegnap este Hartmann Bélánál (XI. Szabolcska u. 9.) találkoztunk ifj. Bartók Bélával. K. Gyuszi, P. Berci s én. A Bethlen Al.-nak szeretnénk volna megnyerni, s az első Bethlen jutalom támogatására. Előadtam ezek létesítésének történetét, s látván helyeslő figyelmét kértem, jogosítson fel, hogy ha ezek a kezdemények komolyra fordulnak, felkereshessük. Erre igent mondott.

Tartottunk ettől a találkozástól, mert nem tudtuk mennyi fogékonyság lehet ifj. B. B.-ban az ügyek iránt, amelyekhez segítségét kérjük. Persze, nagyon kíváncsi is voltam: milyen ember lehet egy titán fia.

Legérdekesebb a meglepő hasonlóság: a fej alakja, a homlok szinte ugyanolyan, s olyan törekeny az egész ember. Rokonszenvesen törekeny, sőt puha – de a szelleme is. Az észak-fok démoni Bartók-jának fémes keménységéből benne semmit sem észleltem. A bartóki hallgatagságból sem. Ezt azzal is magyarázhatnám, hogy Bartók a zenéjében beszélte ki a maga belső örvényeit, de ez nem volna igaz. Ifjú Bartókban nincsenek örvények, feloldódott, ha le-

hettek. Elképesztő, mennyire mássá lesz minden ember, az öröklés mennyire rejtélyes valami.

A különbözőes színén viszont sok a rokonszenves vonás. Ez a Bartók közönséges művelt ember a szó legjobb értelmében. Járra a világot, jól ismeri Amerikát is, de ott megkeresi Püskit, hogy a Duray M. könyvét megszerezze, elbeszélget vele. Kiderült, hogy részt vett a háborúban, s hogy a magyarság mai gondjait mind és alaposan ismeri: olvasott, tájékozott. Lány szelídséggel, de azonosul, érzi sérelmeinket, s hajlandó résztvenni a segítségben. Szeret mesélni élményeiről, mai eseményekről. Bizalommal, előadása kissé monoton, szenvedélytelen, valami mimika nélküli fáradt mosoly lengi be. – Tud a szőlősi Bartók-házról, elmondtam, amit én tudok. Elmesélte az évforduló nagyszentmiklósi megünneplésének kudarcát, stb.

1984. február 23.

Csanádi jött meg Erdélyből. Kért, hogy találkozzunk. Hírei: Gáll E. nyugdíjba akar menni, mert fél, ha marad, túl sokba kerülhet: Okai:

A Korunk Évkönyvet egy átszerkesztés után ismét széthányták Bukarestben. Ürügy? Előkeresték Kós két cikkét, melyek azt hangsúlyozzák – 1911-ben a másik 1941-ben, hogy ha a magyar kormány nem csinál jobb nemzetiségi politikát, elveszítheti Erdélyt.

Másik ütközés. Meghalt Kurkó Gyárfás, a romániai m. kom. párt egykori vezetője. A Korunk írt róla. Mivel a szám az „egyesülés”-ről szólt, a következő pedig Csan. születésnapjának kellett szentelni, nem engedték, hogy megjelenjen. Gyászos, rontaná az ünnep hangulatát. – Úgy Ernő átadta a Nyelvtudományi Közl.-nek, melynek névlegesen főszerkesztője. Ott meg is jelent, s ezért az Ak. kolozsvári csoportjának román vezetője goromba levélben megdorgálta. Ernő gyorsan le is mondott a nyelvészeti periódika főszerkesztéséről.

Általánosabb érdekű fejlemény, hogy az autóbusz-járatok közül sok szünetel. Úgy a falvakról bejárók (Segesvárra, Székelyudvarhelyre) nem tudnak időben beérkezni az üzemekbe. – Ne is jöjjenek – így az üzem. Van, akit kisebb vétségek miatt tesznek ki. Tehát a földjétől megfosztott fél munkás mehet haza a semmire. Állítólag ez nemcsak a magyar vidékeken, hanem Romániaszerte így van. Nincs üzemanyag, a járművek közül sok tönkrement.

Az emberek, (a jóbarátok is) még jobban félnek, mint eddig.

Tegnap 1984. márc. 19-én voltam Tóth Dezsónél. Ő most az egyik miniszter-helyettes. Ő kéretett, de ezért mentegetődzött is. Jelen volt Rátki, a B. Zoli utódja is.

„Vágjunk a közepébe”, – így Dezső. „Arról van szó, hogy a tömegek neked József Attila díjat követelnek, s a tömegakaratra a kormányzat is engedni kénytelen. Kérdésem mármost az: miként érint téged ez a lehetőség: megbecsülésnek érzéd-é, vagy személyiséged meggyalázásának?”

Erre én:

„A kérdésre adható válaszom már olajozott, mert Szécsényi Ágnes is feltette a kérdést, s neki is ezt mondtam: (Közbeveti: „ilyen a mi együttműködésünk.”) Nem vagyok az amerikai nagykövet. Ebben az ország-

ban élek, s valószínű itt is maradok. S ha a sokat szorgalmazott partneri viszony kiterjesztését jelenti ez a gesztus, akkor a megbecsülés jeleként veszem, tehát megtiszteltetésnek.”

Dezső szemmeláthatóan megkönnyebbült, hogy nem kell kínos beszélgetéssel emésztetni utolsó hivatali óráját, s eszerint is reflektált: „Akkor ezt lezártuk, s – mi újság az Intézetben?”

Beszéltem az új intézeti éráról, a Király-könyv vitájáról.

Visszatért még az irodalompolitikára, a súlyra, mely (állítólag) nekem van, s hogy reméli, fel nem adva azt a karakteres álláspontot, melyet képviselek, a viták vita-határokon belül való tartására törekszem.

Úgy képzelem magam is, – vettem közbe – de gondok mindig adódnak.

Ő: Egy pofa sör mellett, ott a Rózsadombban megbeszélhetnénk.

Én: Persze.

Közben jött Víghné, hogy sajnós Köpeczi elvtárs most szeretne még beszélni Tóth Elvtárral. – Mentegetődött, s ezzel be is fejeztük. A nők furcsáltak is. „A téma olyan körülhatárolt volt – mondtam – hogy már ki is merítettük.”

Az egész, a Dezső humoros rabulisztikája jegyében alakult. A „Rózsadomb”-hoz hozzátettem: Csák Gy. szerint a Rózsadombi Parasztpárt székháza. Ebből nevetés lett. – „Az ambivalenciák korát éljük” – tettem hozzá. – Ez érvényes az én J. A. díjamba is.

Az ötvenes évekről elkezdett vitát az És most lezárta. 1984. márc. 16. Gyorsan, s a szaktudomány körébe utalta. Egyre kényelmetlenebb lett. Kivált Tokaji András írásai után. Innen tudom, hogy T.-nak van egy könyve is: *Mozgalom és hivatal*. El kellene olvasni. Már csak azért is, mert az ellenállás hiányának magyarázatában Csoóri Duray-könyvéhez írt előszavához jut közel.

Ugyanebben az És-ben Molnár Zoli is hozzászól a nemzet önpusztító devianciái-ról zajló vitához. Elmondja részletezve, amit én a Bibó-émlékkönyvbe írtam. Persze biztos, hogy nem ollózás ez, hanem a rokongondolkodás következménye.

1984. aug. 1.

Tegnap este Knoppal a Rd.-ban. Téma ismét a lap s a Bethlen Al. Egész habitusa lázad a terv ellen. Érvei:

Hogy terjesszek ilyen szerk. bizottságot a pol. biz. elé? Csoóri, Csurka, Mészöly? Kidobnak vele. Most is ez a Duray-Bizottság. Szabad Európa.

Én: Ez így túlzás. Aki kapcsolatban van egy nyugati diplomatával, még mehet a saját feje után. Ebben, a Rényi-Eörsi vitában én teljesen Eörsivel értek egyet. S ha a világ nem hülyül meg, ezzel számolnotok kell: ilyen kapcsolatok lesznek a jövőben is. – És bennünket az esetenként létrejövő közös akcióba nem az visz, hogy ártsunk a kormánynak, hanem a kétségbeesés: nincs mit tenni. Ilyen volt a Duray-ügy s a bősi vízilépcső.

Ő: Azt hiszitek 1000 aláírás többet ér, mint a kormány megfontolása?

Én: Ez attól függ fontos-e a kormánynak a közvélemény támogatása.

Ő: Fontos, de... mindig utólag értesül a kormány, mert Kisséknek a külföldi publicitás a fontos: neves írók nyomást gyakorolnak a kormányra.

Én: Nézd, ezúttal biztosan tudom, hogy nem ez volt a Gyurka terve. Épp

mert tárgyalásban álltak Aczéllal, s a Tóth Károly ügyében kért is tőle. Magunkfajta ember ösztönösen is betartja a törvényt: ha kér, nem támad. És Kissék okos fiúk, itt valami szabálytalanság történhetett.

Ó: Okos, persze, de ez nem lehet elsőrendű mérték. Ez politika. Ők ellenünk politizálnak. Demszkiből mártírt akartak csinálni. S nem tudható, kikkel közösen.

Én: Kár ezt dramatizálni. Egy stabil hatalomnak ennyi ellenzék el kell bírnia. S ebben ugyanúgy vélekedem, mint a Radnóti S. ügyében. Jó, hogy lehetnek, s inkább integrálásukra kellene törekedni. Jó, hogy olyan bátorsággal vívhattak. Hogy a Szabad Eur. kiket idéz, nem lehet kritérium. Idéz Titeket is.

Ó: Engem soha. Úgy kell írni, hogy ne kelljen a Sz. Eu.-nak.

Én: Itt kellene pontosabban tájékoztatni. [Ki [akar] olyan függetlenséget, amilyet én soha.]

Ó: Nagyon meglep (megdöbrent értelemben), amit mondasz. – Kiss sose publikál itthon. Csak a szamizdatban. Olvastad az újabbat?

Én: Még nem, de tudok róla. A 9.-esben van?

Ó: Ez a kapcsolat nehézkedik a lap ügyre. Joggal mondható, hogy kétkulacosak vagytok: a politikával s az ellenzékkel is együttműködtök.

Én: Ez metafora, kérlek. Nem érzelmi alapon kötünk szövetséget, hanem aszerint, ki milyen mértékben vállalja az ügyeinket.

Ó: Az ügyekkel nincs baj. De a módszerek.

Én: Ezért írtunk most Kádár Jánosnak levelet, s abban igen tiszteletes hangon előadtuk, hogy szeretnénk, ha a politika elsőrendű teendői közé iktatná az általa is ismert gondok orvoslását.

Ó: Tudok róla. Némely nevet nekem kellett volna megfejteni. Pl.: Ki az a Halász P., Biró Attila?

Én: Nem Attila, hanem Zoltán. Agárdi biztos ismeri.

Ó: Ismerem. Ez a levél új helyzetet teremt a lap ügyében is. Nyilván meg kell várnom a Kádár véleményét.

A Bethlen Alapítvány.

Ó: Most semmit nem tudok róla.

Én: Ez is égető ügy. És világos, tiszta szándék, 64 művész, tudós kéri, aláveti magát az állami felügyeletnek. Lehet ezt érteni? – Közben naponta kellene valamire... Itt van pl. a Tóth Károly esete. Nincs állása. Segíteni kellene. Kellene egy pontos tanulmány a jugoszláviai magyarokról. Ki írja meg?

Ó: Kinek kellene?

Én: Egy nemzetközi vagy angol intézménynek. Ha akarsz pontosan utána kérdezhettek.

Ó: Nem fontos. (!) De mért nem kérik Jug.-ból?

Én: Ugyan. Ott kockázatosabb ilyen munkát elvállalni. S ezt azért itthon is illene tudnunk: hány gyerek jár magyar, hány szerb iskolába.

Ó: Tudjuk is. – Meglep, hogy a Bethlen Al.-t ilyen támogatásra szánjátok, mint Tóth K. Erre van állami alap.

Én: Igen, de Tóth nem ír.

Ó: Ez világos. Ez az ösztöndíj más akar lenni, más preferenciák vezetnek, mint az államot.

Én: Lehet, hogy nem ugyanaz, de ez csak akkor volna értelmetlen, ha államunk minden államok legtökéletesebb állama lenne.

Ó: Nem erről van szó.

Én: Arról, hogy engedni kellene bizonyos társadalmi kezdeményeket. Munkamegosztást.

Ó: De a kérvényben nem ilyen dolgok voltak,

Én: A kérvény nem láthatta pontosan, hogy milyen gondot hoz a holnap. Akkor pl. Kallósra gondoltunk többek között.

Ó: Kallós igazán nem panaszkodhat.

Én: Ma már. De az Alapítvány gyorsabb lehet, mint az állam. Aki bajban van, hozzánk jön, s nem várhat éveket.

Ó: Tóth K.-ről tudok, még nem volt nálam.

Én: Állás kellene neki. Biológus–földrajz szakos. Pl. a Búvár-nál.

Ó: Ilyen ügyekre nem kell Alapítvány, ezt az állam intézi. Hányat elintéztünk, aki jelentkezett. Aki átköltözött.

Én: De segíteni azt is kellene, aki nem tud átköltözni.

Ó: Hogy?

Én: Ki kell találnunk.

Ó: Köpeczi nem válaszolt.

Én: A Goldmark ügyben igen. Pedig azt is mi támogattuk. Pl. én írtam a levelet. Végig se merem gondolni, miért engedélyezhető egyik, s mért nem a másik. Itt közben beszélgettünk egy fél órát, s aztán visszatért erre a mondatomra:

Ó: Hogy nem mered végiggondolni, ez demagóg utalás, mert a Goldmark Al. múzeális jellegű hagyományápolás, a Bethlen pedig aktuálpolitikai jellegű. S az előbbi csak ürügy volt az utóbbira.

Én: (Mosolyogva.) Ebben tévedsz, mert a Goldmark Alapítványt nagyon őszinte szándékkal kezdeményezte Anna?, meg Levendel, s mi mellé álltunk. A Bethlennél ugyanaz történt fordítva. – Az igaz, hogy ennek más a célja.

Ó: Tévedsz. Ha őket hallanád, ők mást mondanak. – De megnézem a Bethlen Alapítványt.

Csönd

Ó: Feri! Mi lesz a taggyűlésen?

Én: Nem tudom. Sok függ attól, mi intéződik el addig. A tagság elégedetlen, a vezetőségnek be kell számolni. Ez az ő dolga. A lap is elsősorban Matyira tartozik. Engem a Bethlen Al. érdekel elsősorban. Ha megadjátok, el se megyek a taggyűlésre.

Ó: Én nem mondom, hogy ne menj. – Csak túlbecsülitek az én szerepem. A döntés magasabb szinten történik.

Én: Lehet, hogy én túlbecsülöm, de általában az a vélemény, hogy nincs rátok bízva semmi.

Ó: Ez is pontatlan, mert sok dologban ránk van bízva a döntés is. Ezek az ügyek nehezebbek.

Én: Na igen. Az a baj – kérlek –, hogy nem szeret minket ez a hatalom.

Ó: Ez így nem áll. Ti nem szeretitek ezt a hatalmat.

Én: Pontatlan voltam, mert nem is szeretet az, amit hiányoltunk, hanem

a fórum. E. Fehér Pálnak három is lehet, Csoórinak egy se. Ezt nem lehet józan ésszel megemészteni.

Miről volt még szó?

Én: A lapról elmondtam röviden, amit tudok. Aczél megígérte, de az elnökségben mintha visszavonta volna. De nem konkrétan. Talán a PB-ben történt valami.

Ő: Eztán tért rá az aggályaira: Csoórirra, Csurkára, a Kisékkal való együttműködésre.

Én: Imponáló a hűséged a Hajdú cikk iránt, de már magad vagy.

Ő: Amit Csúrka erről mondott, magam kérdeztem Aczéltól, s ő azt mondta, nem igaz. (Nyelvemen volt, hogy csodálkozok, de egy szót se szóltam erre, pedig várta.)

Személyes ügyek:

Hernádi, Gyurkó, Jancsó.

Ő: Kijár nekik egy színház.

Én: Felbomlóban vannak. Hogy pártfogásukban a szoc. milyen érdeke érvényesül, erre kíváncsi lennék, de nemcsak én, az egész szakma. – Különben nem érdekelnek.

Ő: Gyurkó a barátom. Olvastad az új regényét, s a gyulai Faustus jónaék ígérezik.

Én: Nem olvastam, s már nem is fogom. Ő kötött belénk. Különben élhetnék egymás mellett. – Bár borzongással néztem, ahogy színpadainkon a szexuálszadizmust meghonosították.

Ő: Én nem nézem a személyes sértődéseket. Azt se, ha nem értik, miért tárgyalok pl. Veled.

Én: Nézd, ezt már a múltkor is mondtad. Ilyenkor a parasztban a gőg szokott felhorkanni. Mocorog bennem is, de nem a magam önértetét képviselem itt, hanem közös ügyet, s ez alázatot kíván.

Ő: Nincs szükséged alázatra.

Én: Folytatom is. Mindenkinek, aki tárgyaló partneri mivoltomat kétségbevonja, azt mondhatom: szavaim és önmagam hitelességének kérdését készséggel alávetem egy magyar Gallup ellenőrzésnek.

Ő: Ezt hogy érted?

Én: A Gallup, mint tudod, közvéleménykutató intézet.

Szó volt még arról, hogy megyek Bulgáriába. – Tudod, hogy a bulgárok ki akarnak tüntetni? – Hallottam, s örülök. –

Eljövet mondta: Okosabb lettem, de nem lettem boldogabb.

Én: A boldogság nem napi jutalma a kereszténynek, csak az élet végén nyeri el. – Mi, kálvinisták, sajnos, naponta elváránk.

19 órától 22-ig tartott. Ő hozott haza. Barátsággal köszöntünk el.

1985. febr. 1. Péntek.

„Eseménydús” nap. Szegeden foltokban még tartja magát a hó, de a szél, a fázós nap már tavaszt sejtet. Hanem a lapok:

A Tiszatájhoz bevitem a *Kínai kancsóról* írott jellemzést. Ott adták kezembe az Új Tükör mai számát s benne Buzgó Elek *Egy új márciusi ifjú; és az ő patrónája* című alkotását. Az ifjú, akivel Fekete S. heccelődik, Csurka, a „Patróna” Berkes E. Utóbbi azzal érdemelte ki Fekete figyelmét, hogy a múlt heti És-ben okos, eleven, színes bírálatban méltatta Csurkát. A Színleírás c. kötet alkalmából. Fekete írása a legközönségesebb a maga nemében. Csurka testsúlyán, Berkes és Csurka és az ivás – ezen inszisztál. S persze a politikai feljelentésben tetőzik.

Ki is zárja magát a jóízlésű írástudók világából, hiszen ilyen még Rákosi Jenő is csak mondatnyi terjedelemben írt Adyról. Mégis félelmetes, mert a mai Magyar Nemzetben Jovanovics is nekimegy Berkesnek, a Népszabadságban pedig Zappe. Utóbbi Ratkó Jóska „Segítsd a királyt” c. drámáján fanyalogva rója meg Berkest egy mellékmondatban, elbeszélgetett vele (Berkessel) a kerületi párt egyik vezetője is. A Fekete féle király tehát államilag hitelesített. Mit lehet várni, ha már ez is jó? Ez is jó, ha az ellen irányul, aki szóváteszi a magyarság gondját.

Különben ma jelent meg az Alföld is, benne a Debreceni Irodalmi Napok felszólalásai. Rövidítve, de jól. Ott ismét szóváteszem Csurka és Csoóri közszereplését, s az ellenük irányuló gáncsokat. Az És-ről 28-án lezajlott vitában is felizzott ez a parázs. Folyamattá válik, már történelme van. Vajon a jövője hogyan alakul.

1985. jún. 5.

Ritkán írok ebbe a könyvbe. Szegeddel megsokasodtak a teendőim. – A N. Gazsi verse okozta konfliktus óta nem is történt lényeges dolog. A pártvezetésben végbement változások is lelassították a folyamatokat. A mi ügyeinket is külön levéllel kellett megsürgetni. Mozdultak is, holnap be kell mennem Tóth D.-hez az Alapítvány végett.

Tegnap este itt volt Sanyi, Király meg Für Lajos. Utóbb Czine jött Dorkó Zsigával. Királlyal viszonylag szelíd viták. Sanyi – Czine szemrehányására – elmondta, hogy szokott ő Aczéllal tárgyalni. Pl. az első alkalommal. Behívta, s kérte, beszélje rá Kósát, hogy a Tízezer nap-ból a kifogásolt részleteket vágja ki. – „Nem beszélem.” – Erre elkezdett üvölni: hogy tönkre akarnak tenni stb. Sanyi felállt, hogy eljön. Aczél átment az asztal végére, egy kosárból kivett egy körtét, s odadobta S.-nak. S. elkapta. – Na, elnézést, üljünk csak le. Úgy folytatódott.

Hasonló eset volt, mikor Nagy L.-val a Szervátiusz T. átjövetele ügyében voltak bent. Akkor azért háborgott, hogy közvetítőhöz folyamodtak. (Ez Juhász F. volt.) „Miért nem hív fel pl. maga?” – kérdezte Csoórit. – „Mert Maga engem a Charta aláírása miatt földszintes Dugovics Titusznak nevezett.”

Ing. Andrej Barčák úrnak
a Csehszlovák Szocialista Köztársaság
budapesti nagykövetének
Budapest
XIV. Népstadion út 22.

Tisztelt Nagykövet úr!

Olyan ügyben fordulunk Önhöz, melynek kimenetele – megítélésünk szerint – érzékenyen fogja érinteni a népeink közötti jóviszony közeli alakulását. Mi, akik dolgoztunk e jóviszonyért és átéltük néhány krízisét is, fokozottabban érezzük az érte való felelősséget. Most a Pozsonyból érkező hírek kényszerítenek is erre bennünket. A Duray Miklós ellen készülõ perrõl beszélünk.

Nem ismerjük a törvényeket, melyek megsértése miatt Duray Miklóst bíróság elé állítják, de ismerjük az ügyet, melyet lehetőségei szerint képviselni igyekezett. Ennek alapján gondoljuk, hogy nagyobb törvények, magasabb érdekek kaphatnak veszedelmes sebet, ha õt elítélik. Azt tapasztaljuk, hogy perének a híre már önmagában is nyugtalanságot keltett a magyar értelmiségben. Úgy véljük, közös érdek, hogy e folyamat elmérgesedésének elejét vegyük. Ezért kérjük Nagykövet Urat, kormányánál segítse elõ egy békességet szerzõ belátás, illetve döntés elhatározását.

Tisztelettel:

Budapest, 1983. január 26.

Szeged, 1983. jan. 18.

Ferikém!

Nem nagyon értem ugyan Lajos nagy-nagy türelmetlenségét, de hát nem kell mindent érteni. Ha Száraz ezt *így* közli, nehéz lesz kimásznia a gödörbõl...

Egyébként: ismét köszönet a hétfõ estéért. Mert hogy Neked köszönhetjük a legtöbbet, azt Te is jól tudod.

Öleléssel:

P. Jóska

(A napló itt félbeszakad)